

A kamra ajtaja

A kettős ünnep idején a hegyekben töltöttem egy napot. Hetvenegy esztendőes kanadai nagypapa, hatvanhét éves felesége mátrai szülőfalujukban ünnepelték meg aranylakodalmukat. Csak ezért jöttek családos fiukkal, menyüikkel, két unokájukkal Wellandból haza.

Újságírói életem első évtizedei alatt nem foglalkoztam édes anyanyelvünkkel. Magyar nyelvű vagyok, magyarul írok; ez olyan természetes volt, mint az, hogy az éjszakára nappal következik. Gyakoroltam anyanyelvemet, nem elemeztem sorsát. Az ember nem beszél arról, hogy kék az ég, zeng a dal, nyit a virág, simogat a szellő. Ez magától értetődő.

A kanadai nagypapa elbeszélte, hogy ő még ma is, túsárgoljon angolul vagy magyarul, csak magyarul gondolkodik. Fia magyarul gondolkodik, mielőtt magyarul szólna, és angolul, ha angolul beszél. A két fiúnoka mindig angolul gondolkodik. Akkor is, ha magyar környezetben vannak. Angol nyelvű mondandóikat fordítják le a fejükben magyarra. S az unokák majdani gyermekei?!

A kérdés borzongató: melyik a többit nyitódik elsőnek agyunk kamrái előtt? S hol él a nyelv, milyen sejtek, véregek, idegdúcok, gondolatvezetékek közt? Meddig nyílik a magyar kamra? Mikor záródik be örökre? Tudunk-e egy időben két kamrában élni? A kétnyelvűség roppant viaskodásai közt? Elképzelhető-e a túrelmes béke Shakespeare és Petőfi édes anyanyelve közt?

Ilyen és ehhez hasonló elméletek és beszélgetések tereltek és szorítottak az anyanyelvvé váló beható foglalko-

zás felé. Laikus nyelvész vagyok, de gyakorló magyar. S mint ilyen, sorsunk állapotában élek. Miután a nyelv sorskérdésünké vált, gyakran írok és tudósítok róla. Nem térhetek ki. Leglényesebb dolgunk. Különösen az, ha az ember magyar betűvető.

Ilyen elményláncolatok intettek arra, hogy egy nép sorsa, s a jövője, mindenképpen, anyanyelven áll vagy bukik. Ha megtarthatja, megmarad, ha elveszti, eltűnik. Az avaroknak bizonyára külön nyelvük volt. S a kunoknak bizonyosan.

Nem minden népnek van külön állama és nem minden nyelv államnyelv. A frizek Hollandiában élnek és frizul beszélnek. Addig maradnak frizek, míg frizül beszélnek. A baszkok szétszóródtak a francia–spanyol határ két oldalán. Nincs baszk állam, de nyelv van. E rokontalan, rejtélyes, magános és egyedülálló nyelven, tökéletesen, már csak az öregek beszélnek. E nép többi gyermeke a kétnyelvűség állapotában él. Tud még franciául, s tud még spanyolul is. Bretonul nem tanítanak a Bretagne-i iskolákban, pedig él egy breton neptöredék Franciaország nyugati felén. El — hősi módon. Csak úgy válhatnak franciává, ha elfelejtjenének bretonul. A dráma még nem zárult le. Még beszél az ősi nyelvet. Egy nyelv tengermélyéből, a zajló hullámokon át, föl-főlemelkedve.

A más országokban élő magyar anyanyelvűek sorsa sokban különbözik a frizektől, baszkokétól, bretonokétól, s folytatva a sort, a több országban szétszóródtott lappokétól, a finnországi svéd nemze-

Basque Irish Vend Flamand Breton
Scotch cigány welsh

8791

tiségtől, vagy a Svájc, Ausztria és Olaszország területén szétterült félmillió népcsoport, a rétorománok helyzetétől. Ilyen különbség az, hogy a rétorománt Svájc nyelvi túrelméségében az egyik államnnyelvvé emelte, vagy pedig az, hogy a magyar nyelvnek, a magyar népnek — körülbelül ötmillió — nagyobb a diaszporája, mint e kis népcsoportok teljessége. A döntő különbség pedig, hogy e roppant nagy diaszporájú közép-európai népnek van egy tízmillió, lakóit tekintve döntő többségében magyar ajkú állama, amely hű őrizője s fejlesztője a magyar nyelvnek, s ahol olyan szocialista létforma alakult ki, amely hatalmas összegeket költ a nép nyelvének ápolására és nyelvének tudományára.

A mátrai aranylakodalm előt, az öreg kanadás magyarral beszélgetve, az illyés fogalmazás toluít a szavaim közé. A „minden harmadik történelmi valósága. Ha igaz az, amit kétségbe nem vonhatunk, hogy öt világrészben tizenötmillió magyar ajkú ember él, s ezek közül ötmillió más, tőle eltérő nyelvi környezetben, úgy én a mátrai ősi faluban az ötmillió egyik hűségeseivel találkoztam. Tehát az egyik harmadikkal.

Ilyen kedvező hazai társadalmi körülmények között, de a magyar ajkú emberek világ-részekre szétterülő szétszórtságának az állapotában mit tehet a magyar betűvető, akinek mindent eldöntő sorsa az, hogy magyarul beszél, ír és gondolkodik?

Tragikus történelmünket visszapergetni nem lehet. Sem megmásítani, sem megváltoztatni, sem meg nem történné tenni. Vállalnia kell, ha mások tévedéseit nem is, a tévedések, országvesztő gonoszítottak következményeit

mindenképpen. A huszadik század anyanyelvünk virágos cserepét összetörte és szétlálta.

E virágos vázát összeilleszteni már nem tudjuk. De tudjuk félteni, óvni, őrizni, melegeníteni, istápolni a szét hullt csereparabkákat. Ha ez a darab porszemnyi is. S a porszem történetesen egy, sceaám szigetre vetődött. Ezt az — művészettörténeti kifejezéssel élve — állagmegőrzést, ezt a finom restauráló, teazuráló apromunkát végzik a hazai anyanyelvi konferenciák. Mi. Az anyaország.

Mit tehetünk még? Úgy kell szólni, élni, beszélni, úgy kell a világ sorsába a magunk kis eszközeivel beleszólni, úgy kell a békés világot óvni és a túrelméséget hirdetni, úgy kell a szocializmus korszakát védeni és a nemzetközi jó együttműködést ápolni, hogy olyanra, ami a mi anyanyelvünkkel történt, soha, egyetlen más néppel se fordulhasson elő. A megbezett magyar nyelv is öröködjék más anyanyelvek töretlensége fölött.

Miután ötmillió magyar ajkú ember más államnyelvek társadalmi közegében, más anyanyelvek környezetében él, meg kellene alapoznunk, ki kellene fejlesztenünk a legkorszerűbb magyar nyelvtudományi ágat, a kétnyelvűség vizsgálatát. A kétnyelvűség tudománya lenne a legmagyarabb nyelvtudomány. Időnk adja föl a leckét.

Minden harmadik magyar ajkú ember agyában két nyelvi kamra létezik. Egy magyar kamra, s egy spanyol. Vagy szlovák. Vagy angol.

Egyetlen ajtót sem bezárni. Mindkét ajtót fényesen-tiszán tartani tudni.

Ez lenne a munkánk. A bonyolult. A nehéz. A lelkiismeretet megnyugtató.

Ruffy Péter

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including the name 'Ruffy Péter'.